

Hallgatnak rám...

Agrármérnök vagyok már egy évtizede. Külsőre nem sokat mutató: 154 cm magas, 48 kilós, szemüveges, fiúsan vágott hajjal, nadrágban, csizmában (bőr vagy gumi — az időtől függően), lóháton, kétkerekűn vagy gyalog járó. Mindezeket már többször megírták rólam, prózában és versben.

A termelőszövetkezet tagjai jól megtermett, piros arcú, borvidéken élő emberek-asszonyok, 60 éves korukban még nagyon jól bírják a munkát. Én 33 éves vagyok.

Nem éppen a világvégén dolgozom, de közel hozzá. A vasútállomás 5 km-re van, autóbusszjárat, járható út ezen a távon nincs, s egyelőre nem is lesz. Szilágy-sámsonnak hívják a községet, két falu népe tartozik az mtsz-hez. A határ mintegy 2000 hektár, a fő termelési ág a szőlő- és gyümölcsstermesztés.

Hogyan kerültem ide, mit vártam és mit értem el itt, mennyit tudtam elképzeléseimből megvalósítani? Milyen egy falun élő agrármérnök élete, milyen nehézségei lehetnek, milyen problémákkal találkozik, hogy oldhatók meg ezek, milyenek a kapcsolatai egy község népével, melyet kilenc évvel ezelőtt ismert meg?

ELSŐ TALÁLKOZÁSOM A SÁMSONI-MOCSOLYAI NÉPPEL

Bukarest mellett dolgoztam egy évig, onnan kértem áthelyezésemet az akkori Kolozs tartományba. Sámsonat választottam több mint 200 hely közül. Mindig szőlő- és gyümölcsstermesztéssel szerettem volna foglalkozni, olyan helyen, ahol erre megfelelő talajt, éghajlati adottságokat és hagyományt is talállok.

1962 februárjában jelentkeztem Zilahon, a mezőgazdasági osztályon. Első tanácsuk: vásároljak legalább egy pár gumicsizmát. Első megérzésem: „Na, ez is ide jött bajnak a nyakunkra.“

A rajoni mezőgazdasági osztálytól hozott ki lovaskocsin (távolság 28 km, elégy erős tél) egy rajoni mérnök, a kocsira hátul felkötve egy láda és egy bőrönd volt — a vagyonom.

A járható út két óra múlva véget ért! Előttünk egy csúnya, szakadékos, szerpentines domb állt. A mérnök úr azt javasolta — miközben sandán rámpillantott —, menjünk fel gyalog a rövidítésen, míg a kocsi körbejön. Nem én lihegtem a tetőn. Ott megvártuk a kocsit, mégis ünnepélyesebb így a „bevonulás“. Útközben a kolléga magyarázgatott, megmutatott egyet-mást.

Mocsolyára beérve egyenesen az elnökhöz mentünk. Előkerült valami falnivaló, Leányka-borral együtt, és elkezdtünk beszélgetni erről-arról. Egyszer csak előáll az elnök felesége: lakhatom és étkezhetem náluk, bár amikor az ura ezt otthon először felvetette, és ő megtudta, női mérnökről van szó, hallani sem akart ilyesmiről. Jólesett az ajánlat és az őszinte szó is, de nekem a községközpontban, Sámsonban kellett laknom. Aztán egy idő után az is kiderült, hogy V. osztályos fiukra is gondoltak, amikor felajánlották a koszt-kvartélyt, a fiúnak sem ártott volna egy kis „mérnöki segítség“...

Ébéd után elhajtottunk Sámsonba. Hírt vitt valaki vagy sem, mai napig sem tudom, de az iroda tele volt. Első észrevételem, ami már szinte megszokottá vált: itt is kételkedő tekintetek, csalódott vagy csodálkozó arcok, olyasvalami: „Hát ez is mérnök?“

Felültem az íróasztalra — ma is ez az asztalom —, rágyújtottam egy cigaretára, egyszóval megkezdtem a bemutatkozást. Beszélni kezdtem, ők inkább hallgattak, majd itt is előkerült egy korsó bor, melynek fogyasztása közben a beszéd is jobban megindult.

Este már a lakásomban feküdtem le. A lakberendezés: egy vaságy szalmazsákkal — a traktoros-brigádtól kölcsönözve —, a kék színű asztal — a kultúrotthonból — és egy ócska szekrény, melyben előző nap még a néptanács régi irományait tartották. Szobámat frissen súrolták, de tüzet elfelejtettek rakni.

AZ ELSŐ ÉV SÁMSONBAN

Kialakult az új vezetőség az mtsz-ben, a két falu egy gazdasággá egyesült. Egyelőre senki sem tudja, tulajdonképpen mi is a teendő. Beiratkozni valahogy még beiratkoztak — utolsók között a rajonban —, de mi lesz tovább, mit kell tenni, hogyan és miért? Ezekről nemigen szólt nekik senki, bár elbeszélésük szerint 15—20 ember is járt rajontól, tartománytól szinte fél évig „meggyőzni“. Igaz — mondják —, mindent megígértek, amit csak kértünk a kérvények aláírásakor.

Egyszerűen kezdtem a magyarázatot, nem láttam értelmét jelszavak használatának — tudtam, azokból eleget hallhattak már: úgy kell dolgozni, ugyanolyan szorgalommal és odaadással, mint eddig, csak nagy birtokon és tervek alapján. Tulajdonképpen egy jó gazda szintén előre elgondolta, mit akar, esetleg nem tudta, hogy az ilyesmit tervszerű gazdálkodásnak nevezik. Az emberek maguknak valami ilyesmit mondtak: ha már beleestünk, hát dolgozzunk, hogy meg tudjunk élni itthonról, mint eddig.

Még korainak tartottam előadást tartani a modern nagyüzemi, gépesített mezőgazdaságról akkor, amikor 2 univerzális(-an rossz) gabonavetőgéppel rendelkezett a gépállomás brigádja, és abban az évben csupán 10 tonna műtrágyát kaptunk. 1970-ben már 10 traktor, 7 különböző típusú vetőgép, 4 tárcsa, vegyszerszóró gép, 4 kombájn állt rendelkezésünkre, és összesen 200(!) tonna műtrágyát kaptunk.

Egyetlen „újítás“ az első évben: a kukoricát nem szórva vetettük, hanem fogatokkal, minden harmadik barázdába, tehát sorba, de kézzel.

Szinte minden vasárnap délután felmentünk a „Hegyre“, s ott valamelyik brigádos vagy vezetőségi tag borpincéjénél töltöttük el az időt. Én szereztem a húst, ők adták sorjában a bort. Ezeket a „vasárnapi szabad délutánokon“ ismerkedtünk, beszélgettünk hol a gazdálkodásról, hol egyebekről (azt hiszem, az első és második világháborúról tudok annyit, mint egy közkatona, aki harcolt, legalábbis azokon a frontokon, ahol sámsoniak is voltak!). Amikor megunták a beszédet, négy szölamban énekeltek szebbnél szebb népdalokat, úgy este 8—9 óráig.

Érdekes szokás Sámsonban: a vasárnap délután a férfiaké, az összes többi a feleségeké... De legalább egy fél nap csak az övék, olyankor szégyen az asszonyoknak a hegyre menni és hazazavarni a „felszabadult“ férjeket.

A hétköznapok ezzel szemben nagyon nehezek voltak sokáig. Mindennek, mindenkinek utánanézni, mindenütt ott lenni és tanácsokat adni. Ez nem túlzás, hiszen nem is olyan rég kérdezte az egyik brigádos, aki az első években tehéngondozó volt: mi a magyarázata annak, hogy már nem járok olyan gyakran reggel 4-kor az istállóknál, hiszen amikor ő ott dolgozott, nemigen volt nap, hogy ne járjak ott. Kereste a kérdés magyarázatát is: bizonyára most jobban bízik bennük, mert már mindenki mindent tud (és néha túl sok mindent, mondta közben bánatosan, mert ő is tapasztal ilyesmit, amióta vezetőféle).

Szerencsére „kitaláltuk“ a lóháton való közlekedést, így szinte mindenüvé el tudtam jutni a nap folyamán. A lovaglásom tehát nem luxusként, hanem szükségként kezdődött, először egy jámbor ígáslovon, majd egy jobb lovon. Nem olyan nagy élvezet naponta 8—10 órát lóháton ülni, s mindig leszállni, ha odaérem egy munkacsoporthoz, hogy ne „lóhátról“ beszéljek az emberekkel.

Nehézségeim nem a két falu népével voltak, hanem elsősorban a helyi néptanács akkori elnökével és az iskola volt igazgatójával, tehát olyan emberekkel, vagy inkább funkciókkal, amelyeknek segítségemre kellett volna jönniük. A „felsőbb szervekkel“ különösebb problémáim nem voltak, nem nagyon segítettek, de nem is zavartak tanácsokkal...

KÖZSÉGI VEZETŐK

Mint említettem, a néptanács akkori elnökével volt az első nehézségem és az első nagy vitám. Ez nem jelenti, hogy másokkal nem volt és jelenleg nincs.

1945-ben lett párttag. 18 éves korában. KISZ-titkár is volt, majd éveken át a községi művelődési otthon igazgatójaként sokat dolgozott és foglalkozott a fiatalokkal. Vezetésével a színjátszó csoport többször tartományi, sőt egyszer országos kultúrversenyen is részt vett. Határozottan értette a dolgát. Ebben az időszakban tisztelték, elismerték mind a községben, mind máshol, barátai is voltak.

Eredményei nyomán előléptették, a néptanács elnöke lett. Rövid idő alatt megváltozott: érdemei állandó hangoztatása közben mindenbe beleszólt, nagyképpé vált, elszakadt régi társaitól, s diktatórikussá vált hivatalán kívül is. Talán szerepet játszott, alakította az általa elképzelt, mindentudó nagyfőnököt. De a szerepet már nem alakította megfelelően.

A falu pedig túrt, sok igazságtalanságot, fenyegetést is. Még nem felejtették el az ötvenes éveket... De már nem voltak barátai, jó emberei, nem tisztelték, félték tőle...

Mikor odakerültem, továbbra is mindenbe beleszólt, az mtsz szakmai irányításába, a napi munkabeosztásokba, sőt még a viselkedésem ellen is kifogásokat emelt. Egy rövid hónap után viharosan összeütköztünk, én kiutasítottam az mtsz-irodából, később beküldte a kisbíró, és hívatott. Pár perc nyugodtabb szó után ordítani kezdett, és verte az asztalt; én nyugtattam, hogy ilyesmitől nem ijedek meg. Közben az mtsz-irodát és a néptanács irodáját elválasztó ajtó mögött, mint utólag kiderült, az emberek összeszorított ököllel izgultak az — én győzelmémért.

Egy tartományi vezető látogatása alkalmával szokása szerint hajlongott, és amíg engem előkerítették, rágalmazott. Megérkezésemkor a vezető megkérdezte, hogyan érzem magam, mik a nehézségeim. Ezeket látva, az illető — aki már nem volt néptanácselnök, de még párttitkár volt — azonnal taktikát változtatott, és elkezdett engem dicsérni. Ez már sok volt, erre elmondtam: a munkával nincs semmi baj, az elsők között vagyunk a rajonban, de éppen ezért nem értem, miért tartja vissza már fél éve ez az elvtárs a párttagsági kérvényemet, ha olyan jó véleménnyel van rólam.

Ez egy hétfői napon történt, szerdán felvett az alapszervezet, szombaton pedig jóváhagyta felvételemet a rajoni pártbizottság.

A titkár hat éve már, hogy elköltözött a faluból. Ritkán emlegetik.

Az iskola igazgatójával is összeütköztünk. Bádogosból lett tanító, majd igazgató, de később is szívesebben készített csatornákat — természetesen, ha jól meg-

fizettek —, mint hogy megtanuljon legalább helyesen írni. Egy faliújság-cikkében kijavítottam pirossal a szembeötlő helyesírási hibákat, az óráról a boltba küldött gyermekeket visszaküldtem az iskolába, egy pár majorság-ajándékot is visszatértettem saját ketrecébe. Sőt... egy politikai szemináriumon kifogásoltam ismereteit. Feljelentett. Egy héten belül ki is szállt, méghozzá egy tartományi aktivista. Ez alatt a hét alatt az igazgató boldog volt, és reménykedve várt. A hirtelenjében összehívott gyűlésen a tartományi kiküldött őszintén gratulált ahhoz, hogy érdeklődésem a falu művelődési életére is kiterjed.

Az első három évben Bobis Mihály volt az mtsz-elnök. Jobb elnököt nem tudnék elképzelni, erélyesség és emberség párosult benne nagy tudniakarással. Mindennel és mindenkivel törődött, még az én egyéni problémáimmal is. Egy alkalommal megjelent a helybeli szobafestő a szerszámaival és anyaggal együtt, mondván, hogy az a parancs, fesse ki a szobámat.

Bobis Mihály negyvenkét éves korában meghalt agyrákban.

ELNÖKSÉGEM ÉVEI

Nagyon sok kollégámat hallottam panaszkodni: „Nem egyezünk az elnökkel, nem hallgat rám, semmibe veszi szaktudásomat, a brigádások is jobban hallgatnak rá“, és sok minden egyebet.

Valóban, mi sokkal többet tanultunk a mezőgazdaságról, nagyobb a szaktudásunk, mint az mtsz-elnököké. De ők ott születtek, ismerik az embereket, a hártárt, a helyi lehetőségeket, és esetenként jóval óvatosabbak, mint mi. Négy mtsz-elnökkel dolgoztam együtt eddig, az ötödik én magam voltam. Még mindig akkor ment legnehezebben az együttműködés, amikor én voltam az elnök. Szükségből lettem elnök. 1967 őszén az addigi elnök súlyosan megbetegedett, s azt javasolták, hogy az évzáró közgyűlésig legyen én az elnök. Az évzáró gyűlésen ismét megválasztottak két évre, majd még egy évre. Az utolsó év már nagyon nehéz volt, ezért is vállaltam még csak egy évet.

Érdekes módon jobban elszakadtam az emberektől ezalatt, mint amíg csak mérnöke voltam az mtsz-nek. Túl sok dolgom volt, az mtsz ugyanis nagy: három mérnökre lenne szüksége. Nem tudtam beosztani az időmet, nem tudtam mindenütt ott lenni. Olyan dolgokban kellett döntenem, melyekben ugyanazt a döntést szívesebben vették volna egy „ők-fajta“ embertől.

Nem ment rosszabbul a gazdaság, nem esett vissza, de a hangulat már más volt. Nagyrészt parancsokat kaptak és nem tanácsokat, útbaigazítást. Ezeket a parancsokat szívesebben vették volna Bobis Mihályhoz hasonló elnöktől. Dicsért mindenki, meg voltak elégedve mind a termelőségvetkezeten az osztalékkal, mind feletteseim a munkámmal.

Nagyon sokan szerettek, mert egyetlen döntésemben sem befolyásolt semmiféle rokoni, baráti, komasági „kapcsolat“. Sokszor meg is bántottak, egy ízben még „kormányválságot“ is akart szervezni egy sértett munkatársam. Megbukott, egyedül maradt, s ma már ő szégyelli magát. Máskor meg akart verni egy jó erőben levő, 30 év körüli mtsz-tag, aki évente 8—10 napot dolgozott a szövetkezeten (egyéb-ként bányász), s inni akart, ingyen, az mtsz borából. Egyszer én is nyakonvágtam egy fiatal kocsiszt, igaz, ha visszaüt, ma nem írhatnám mindezeket. A rendes emberek — és ők vannak többen — hallgatnak rám, és megbecsülnék anélkül, hogy számtalan funkcióm volna.

Tizedik éve élek Sámsonban. Ha szüleimhez készülök, hazamegyek, ha visszautazáshoz csomagolok, csak hazamegyek.

Most már nyugodtabb vagyok. Tíz év alatt magam előtt is bizonyítottam és mások előtt is. Nem az azonnali eredmény számít. Meg kell tanulni várni. Ma már én is ismerem mindenkit Sámsonban és Mocsolyán, ismerem az utolsó kis darab földet, még akkor is tudom, melyik területről van szó, ha valaki így magyarázza: a Nagy Bandi-féle diófa mellett, a Kövér-féle háztól balra (a ház vagy 30 évvel ezelőtt létezett). Ők szintén ismernek, köztük élek még akkor is, ha nem vagyok ott. Két éve, amikor Bukarestben továbbképeztem magam, kaptam egy levelet, amelyben azt írták: „...a zabföldre kihordtuk az istállótrágyát, hol folytassuk? ... Megdőglött egy borjú, amióta el tetszett menni, egyéb újság nincs, jó tanulást, tisztelettel a főkönyvelő.”

1971 márciusában.

Kazinczy Gábor:
„Csendélet“

